

Mellékletek:

Dr. Szűcs István munkássága és szerepe a dabasi körzet 20. századi egészségügyi ellátásában

Dr. Szűcs István (1914 – 1995) a dabasi szakorvosi rendelőintézet alapító-főorvosa Alsódabason, polgári családban született. A családi környezet, az útravalóként kapott értékrend egész pályafutását meghatározta.

Édesapja a gyomai származású, református Szűcs István (1888-1958) banktisztviselő, a Kunszentmiklós-Dabas-Szabadszállás Takarékpénztár könyvelője, édesanyja pedig az alsódabasi születésű, római katolikus Vörösmarthy Ida (1893-1983) kisasszony, akik 1913. május 17-én fogadtak egymásnak örök hűséget az alsódabasi református templomban. Az esküvői szertartást Kontra Sándor (1834-1917) tiszteletes vezette, tanúként Radimeczky Béla (?-1938) és Vörösmarthy Károly (1853-1940) működött közre. A gyermekáldás már a következő évben, 1914. február 13-án megkoronázta az ifjú pár frigyét. A március 1-én megtartott keresztelőt ismét Kontra Sándor lelkész celebrálta, a keresztszülők Galambos János (1883-1960), Kiskunlacháza jegyzője és felesége, Vörösmarthy Ilona (1890-1972) voltak.

Szüleitől nemzeti szellemiségű nevelést kapott. Különösen édesanyja ága, ott is a Vörösmarthy család volt rá nagy hatással. A közismert költőóriáson túl a legnagyobb példaképek közé tartozott dédapja, Veresmarthy József (1811-1888), Alsónémedi református lelkésze, aki igaz hazafihoz méltóan képviselte faluját Isten és a Haza színe előtt, és vállalta annak mártíriumát. Haynau őt 1849-ben tízhónapos „vasban töltendő porkoláb fogságra” ítélte, mert Kossuth Lajos kiáltványát a szószékről kihirdette. Ezt a szószéket a Református Egyházközség Alsónémedin a mai napig is a templomában őrzi. Alsónémedi Önkormányzata 2014-ben posztumusz „Alsónémedi díszpolgára” kitüntető címet adományozott Veresmarthy Józsefnek.

Dr. Szűcs István nagyapja, Vörösmarthy István (1855-1929) jegyző, a korabeli helyi társadalom elismert és meghatározó alakja volt. Korán megözvegyült, így két leánygyermekének felneveléséről egyedül kellett gondoskodnia. A Kunszentmiklós-Dabas-Szabadszállási Takarékpénztár igazgatóságának tagjaként és dabasi osztályának elnökeként 1895 és 1904 között még a református gyülekezet egyházgondnoki tisztségét is ellátta. Mindezen túl kifejezetten jó kapcsolatokat ápolt egykori alma materével, a kecskeméti református gimnáziummal, melynek működését rendszeresen adományokkal és alapítvány létesítésével támogatta. Az iskolai évkönyvek beszámolóí azt is tanúsítják, hogy a mecenatúrában nemes vetélkedőt vívott testvérével, Vörösmarthy Károly pénzügyi tanácsossal, akinek pályája szintén a gimnázium padsoraiból indult. Őt a kunszentmiklósi gimnázium támogatói között is ott találjuk.

Szülei Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánjának felkérésére láttak el közérdekű feladatokat. Könyvelő édesapját jogszabályi előírás folytán rendszeresen felkérték a községi zárszámadásokat I. fokon felülvizsgáló képviselőtestületi ülésekre elnökül, kiküldetése általában a szomszédos Gyón községre szólt. Édesanyját pedig a közjóléti bizottság tagjának választották meg 1938-ban. Édesapja az alsódabasi református gyülekezet munkáját 1921-1953 között, azaz 32 évig segítette presbiterként, közte olyan egyénnek és közösségnek egyaránt nehéz időszakokkal, mint a nagy gazdasági világválság és a II. világháború.

Elemi (Felsődabasi Állami Elemi Iskola - magántanulóként) és gimnáziumi (Református Gimnázium, Mezőtúr) tanulmányai végeztével az orvosi hivatást választotta életpályául. Fiatalságából feljegyzést érdemel az is, hogy kiválóan teniszezett, az 1930-as években járási

szinten a legjobbak között jegyezték őt ebben a sportágban. Egyetemi tanulmányait Budapesten, a Pázmány Péter Tudományegyetem Orvostudományi Karán folytatta. Orvosi diplomáját az 1941-42. tanévben, 1942. február 28-án (99/1941-42 számon) szerezte, amikor az intézmény rektora Dr. Navratil Ákos, dékánja Dr. Kiss Ferenc, jegyzője pedig Dr. Issekutz Béla volt.

A dr. Teszáry László által vezetett Alsódabasi Járási Főszolgabírói Hivatal járási magyar királyi tiszti orvosa lett, azaz közhivatalban, a hatósági orvosi hálózatban kezdte el orvosi pályafutását. 1945 után viszont magánorvosként működött. Mint a legtöbb helyen, a magyar társadalom szovjet séma szerinti átalakítása nagyon sok bajt, nehézséget hozott családjának. Édesapja munkahelye a bankok államosítási folyamatában 1948. novemberében megszűnt, és a kuláklistára is felkerült, annak dacára, hogy akkor már csak 2 kh 3440 négyszögöl földtulajdona volt. Polgári státusza miatt eredendően osztályellenségként kezelték, számon tartva, hogy korábban 28 kh 1219 négyszögöl termőföldje volt 163 Ak értékben, továbbá felesége is 26 kh-al bírt, amit részesműveléssel hasznosítottak.

Dr. Szűcs István 35 évesen alapított családot. Menyasszonya, a 28 éves, péceli születésű, római katolikus Juhász Irén (1921-2001) 1942-től kezdődően Dabasi-szőlők általános iskolájában tanított. Az ifjú pár 1949. augusztus 15-én mondta ki a boldogító igent az alsódabasi református templomban dr. Pinkóczy Gusztáv (1891-1980) tiszteletes színe előtt. Tanúként Bernáth Imre állatorvos és Cserven György iskolaigazgató működött közre.

A vőlegény orvosi képzettségét és foglalkozását az anyakönyvi bejegyzés is rögzíti. Hivatásának ellátásához volt akkor egy zöld színű Csepel motorkerékpárja. A családi emlékezet megőrizte a történetet, amely szerint beteghez hívták Gyónra és véletlenül belehajtott a Lúdas Matyi című film alsódabasi forgatásába. Ezzel átírta a forgatókönyvet. A jelenet persze az első magyar színes film végleges változatából törlésre került.

1950-ben és 1953-ban két leánygyermekkel, Irén Eszterrel és Katalinnal gyarapodott a családja, akiket nagy szeretettel és gondossággal neveltek feleségével.

1951 novemberében egyhangú döntéssel járási tiszti orvosnak nevezte ki a Dabasi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága, amelyet szaktudásának, magánorvosi tevékenységének elismeréseként értékelték. Ez azonban nem jelentette azt, hogy a hatalom teljes mértékben megbízott volna benne, sőt. Erre 1956 októberében derült egyértelműen fény, amikor a helyi felkelők lefegyverezték és megszállták a rendőrkapitányságot. Egy jószándékú ismerős ugyanis az utcán véletlenül megtalált, majd magához vett és Szűcs doktornak átadott egy besúgó jelentést, melyből kiderült, hogy egy „barátja” rendszeresen jelentett róla a névnapi összejöveteleken elhangzott rendszerellenes tartalmú beszélgetésekről. Ugyanakkor a teljes képhez hozzátartozik, hogy egy összegző, a település egészére kiterjedő, meglehetősen alapos, több oldalas 1958. februári besúgó jelentésben már nem említik a nevét.

Tiszti orvosi tevékenységéről ma is őrzi a szakmai emlékezet, hogy a járás területén elhelyezkedő minden orvos esetében viszonzotta a bemutatkozó vizitet, felkeresve rendelésén a kollégát, és közvetlenül megtapasztalva munkavégzésének körülményeit.

A dabasi szakorvosi rendelő létesítésének szükségessége a második hároméves terv időszakában, 1958-1960 között fogalmazódott meg az irányító pártszervek részéről. Megalapozottan, hiszen a Dabasi járás betegeinek szakorvosi vizsgálatokra, kezelésekre és felülvizsgálatokra egyaránt Budapestre, konkrétan a kistérségi rendelőintézetbe kellett utazniuk, ami a kor közlekedési viszonyait is figyelembe véve rendkívül sok idővesztéssel járt, nehézkes, rossz hatékonyságú, távlatokban tarthatatlan megoldás volt. Dr. Szűcs István járási tisztiorvosként a betegek érdekét mindenek elé helyezve kezdetektől fogva elhivatottan támogatta az ambiciózus tervet. Erre szükség is volt, mert az ország erősen korlátozott

teherviselő képességén túl is rengeteg akadály tornyosult a létrehozás előtt. Már az induláshoz is nagyon nehezen találtak alkalmas épületet, telephelyet (ma: Kossuth László u. 1.), amelyben azonban a járási tanács pénzügyi osztálya működött, így előbb az ő elhelyezésüket kellett megoldani. Jelentős átépítés vált szükségessé, ill. már a működés éveiben is egy-egy újabb osztály kialakítása érdekében gyakorlatilag folyamatos volt az építkezés. A szakorvosok biztosításához, letelepedésükhöz lakásokat kellett vásárolni, vagy építeni. Az osztályok működéséhez a szükséges műszerekről, berendezésről, szakszemélyzetről is gondoskodni kellett. Dr. Szűcs István minden tőle telhetőt megtett a megvalósítás érdekében. Elkötelezettségét jól jellemzi, hogy még az építők munkálatait is folyamatosan felügyelte, oly annyira, hogy egy alkalommal az építkezés területén a bordáját törte.

A széleskörű nyilvánosság a Pest Megyei Hírlap 1959. szeptember 5-i számából értesült a konkrét munkálatok elkezdéséről. A szerkesztőség túlzottan optimistán a szakrendelő működésének kezdetét előbb már néhány hónappal későbbre prognosztizálta, majd 1960. augusztus 20-ára módosult a tervezett dátum. Ám ehhez képest is szükség volt még néhány hónapra a tényleges kezdéshez. A lap tudósítása szerint végül 1960. november 10-én nyílt meg a dabasi járási szakrendelő. Az indulás három szakterülettel történt: belgyógyászat, sebészet, nőgyógyászat, és úgy, hogy a szakképesítéssel rendelkező járásbeli körzeti orvosok másodállásként elvállalták a rendelőintézeti munkát is. A gyermekorvosi rendelés kezdete azért hiúsult meg, mert a járásban nem volt megfelelő szakképesítésű kolléga, a jelentkező szakorvosnak pedig nem tudtak lakást biztosítani. Ugyanakkor gyermekei iskolakezdése után dr. Szűcs Istvánné Juhász Irén is a sebészeti osztályon helyezkedett el orvosírnokként.

A következő év építkezése a fogászati és a röntgen szakrendelés beindítása érdekében történt. Az orvosi szolgálati lakások hiánya azonban nagyban akadályozta a teljes kapacitású működés elérését, ezért elsősorban házaspárok jelentkezését részesítették előnyben. A lakások építését voltaképpen a forráshiány nehezítette, ugyanis a második ötéves tervben erre nem volt elkülönített költségkeret, így a járás községeinek kellett azt összeadni a saját szűkös községfejlesztési alapjukból. Dr. Szűcs István magától értetődően minden státusba kerülő szakorvos és egyéb alkalmazott szerződésénél közreműködött.

A rendelő irányítását 1962. október 1-től orvosigazgatóként végezte, majd igazgató-főorvos állásához az Egészségügyi Minisztérium 1963. január 1-től biztosított létszámot és munkabért. Küzdelmes évek következtek, de öt év múlva, 1966-ban már főállású szakorvossal működött a belgyógyászat, sebészet, nőgyógyászat, gyermekgyógyászat, fogászat, valamint a röntgen- és laboratóriumi szakrendelés. Mellékállásban üzemelt a szemészet és a fül-orr-gégészet, továbbá volt táppénzes felülvizsgáló főorvos is. Az intézményből kitekintve érdemes rögzíteni, hogy 1965-ben járási mentőállomás létesült, a tbc gondozóintézetet pedig felújították. A járásban 22 körzeti orvos dolgozott, csak Újlengyelnek és Felsőpakonynak nem volt még orvosa.

1975-ben, a „Tanulmányok a 700 éves Dabas történetéből” monográfia adatai szerint a településen 18 orvos dolgozott, ebből a körzeti orvosok száma 4, míg 14 főt a rendelőintézet alkalmazott. A gyógyszerészek száma is 4, a védőnők szintén négyen voltak. Az ágyban fekvő súlyosabb betegek megfelelő ápolásáról ugyancsak négy körzeti házi betegápolónő gondoskodott.

Dr. Szűcs István igazgató-főorvosi munkájára, szakértelmére, tapasztalatára egészen 1977-ig, azaz a nyugdíj korhatár elérését évekkel meghaladóan is igényt tartottak. Semmiképpen sem azért, mert a korabeli hatalom kegyeltje lett volna, hiszen következetesen, kitartóan ellenállt az egy ideig ismétlődő pártba-léptetési kísérleteknek, illetve elvszerűen soha nem volt egyetlen pártnak sem tagja. Tudatos távolságot tartott az elvtársi világgal, a pártrendezvényekre rendszeresen a helyettesét küldte, míg a szakmai fórumokon saját maga képviselte az

intézményt. A látszat kedvéért annyi kompromisszumra azért hajlandó volt, hogy mindig az elsők között jelentkezett a „Lenin összes művei” kiadások előfizetői toborzásakor, majd amikor már senki nem látta, az originál, olvasatlan kötetek végül lakásának padlásán porosodva végeztek. Természetesen mindezt a megyei pártlap, a Pest Megyei Hírlap újságírói dabasi kiszállásaikon a lehető legnagyobb ívben kerülték őt, ennyi év alatt egyetlen rövidke interjúra sem futotta a tollukból, de még a nevének említésére is alig akad példa. Azt már csak a teljesség kedvéért érdemes rögzíteni, hogy a kitüntetettek listáin is abszolút fölöslegesen keressük őt.

A helyi emlékezet jól megőrizte magán-fogorvosi működését, ugyanis a szakképesítés megszerzése után magánrendelőt alakított ki a Vörösmarty utcai lakásán. A mai előjegyzéses, időpontra jelentkezős, várólistás világban már nehezen elképzelhető abszolút kuriózum, de tény, hogy még éjszaka is fogadta és ellátta a fájdalommal küszködő betegeit. Az ebédidő sem volt „szent” nála, mert amíg gyorsan befejezte az étkezést, addig családtagjai előkészítették a beteget a kezelésre. Előfordult az is, hogy a búcsú napján, a legények csetepatéjából vérben fürdő páciens hoztak a lakására gyakorlatilag életmentő kezelésre, akit 1965 előtt, amikor még nem volt mentőállomás Dabason, végül tőle szállítottak el a kórházba.

Ma már kevésbé ismert, de neki köszönhető, hogy a Vörösmarty utca a szocialista érában is megőrizte a nevét. Felvetődött ugyanis egy-egy munkásmozgalmi célzatú „átkeresztelés” eshetősége, de ő családtörténeti kutatásaira hivatkozva mindig sikeresen érvelt azzal, hogy a Vörösmarthy familia jelesei már a XIX. században is ebben az utcában, ebben a házban születtek, éltek és haltak. Családja emlékét oly módon is ápolta, hogy a helyi felekezeti temetők 1968. évi bezárását, majd az új dabasi köztemető megnyitását követően elődei hamvait áthelyeztette és új síremlékeken örököttette meg a nevüket. Az is lényeges információ, hogy a jelenlegi temető területe valaha a családé volt, vagyis az a különleges helyzet állt elő, hogy a saját földükön, földjükben nyugszanak. A síremlékeket a közelmúltban egyetlen élő örököse, Dr. Mihályfiné Szűcs Katalin felújíttatta, s figyelme a régi református temetőben maradt mementóra is kiterjedt.

A helyi kúriák történetét némileg gyarapítva érdemes rögzíteni, hogy édesanyja 1983. évi halála után az ő tulajdonába került a Radimetzky-kúria is. A műemléki védetség alatt álló ingatlan praktikus ügyeit intézve közvetlen tapasztalatokat szerzett a Műemléki Felügyelőség merev álláspontjáról, ami azonban a későbbi tulajdonosváltást követően az új tulajdonos érdekeit szolgálva jelentősen megváltozott. A hivatal kettős mércéje megkeserítette életének utolsó időszakát. A Vörösmarty utcai polgári háza halála után azért nem kapott védetséget, mert az új tulajdonosa nagymértékben átépítette és így elveszítette eredeti jellegét. Napjaink aktualitása, hogy a lakás egykori, 1800-as évek második feléből származó, antik bútorzatát néhai Irén Eszter lánya férjének egyik fia, Bazsó Bálint felajánlotta Dabas városának, így gesztusának köszönhetően a bútorok visszakerültek Dabasra és a Gombay-Dinnyés kúriát gyarapítják.

81 évesen, 1995. március 24-én, szívelégtelenség következtében, budapesti kórházban hunyt el. Temetésére egy héttel később, március 31-én, református szertartással került sor, Csontos József tiszteletes közreműködésével.

A Dabasi Szegfű 1995. májusában megjelent lapszámában így emlékezett meg róla:

„Dr. Szűcs István Dabas köztisztviselőben álló nyugalmazott igazgató főorvosa meghalt. Azt hiszem, mindenki ismerte, hiszen szülei, dédszülei is dabasiak voltak. Utána kellene járni, mikor épült Dabason az első szakorvosi rendelőintézet (valamikor, több évtizeddel ezelőtt), népszerű nevén az SZTK. Dr. Szűcs István ennek alapítója és megteremtője volt,

nyugdíjazásáig igazgató főorvosa. Mindannyian tiszteltük, szerettük emberségéért, szerénységéért és csendes humoráért. Nyugodjon békében.”

Özvegye, Dr. Szűcs Istvánné Juhász Irén 6 évvel később követte őt. Családi síremlékük a dabasi köztemetőben van (Dabas, Szabadság út 3.).

Dr. Szűcs István a legjobb tudása szerint, nagy alázattal szolgálta betegeit, orvosi esküjéhez méltó pályát futott be. Személyes példamutatásával megőrizte az orvosi hivatás tisztaságát és tekintélyét. Munkássága hatása túl mutat településünk határain, hozzájárult a teljes dabasi körzet népegészségügyi színvonalának emeléséhez, ezért értéktárunkat is jelentős gyarapítja a kulturális örökség kategóriában.

Bibliográfia

Dobos Ferenc: Necrolog. Veresmarty József 1811-1888. Protestáns Egyházi és Iskolai Lap, 1888. szeptember 9. pp. 1179-1182.

Dr. Komáromy András (r. r.). Vörösmarty család (címerrel). Nagy Iván családtörténeti értesítő 1. (1899). pp. 23-25.

Kempelen Béla: Magyar nemes családok XI. kötet, Vaál-Zsyska. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1932. p. 143. (Vörösmarty-Veresmarthy)

A Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem almanachja, 1935-1936. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1936. p. 142.

A Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem almanachja, 1936-1937. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1937. p. 142.

Csatár István, dr. Hovhannesian Eghia és Oláh György (szerk.): Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Kecskemét th. jogú város adattára. Budapest, 1939. p. IV/221. (Vörösmarthy Károly)

Pest Megyei Hírlap: Orvosi szakrendelő és három orvosi lakás épül Dabason. 1959. szeptember 5. p. 1.

(sze): November 10-én nyílik a dabasi járási szakrendelő. Pest Megyei Hírlap – Ceglédi kiadás, 1960. november 3. p. 1.

Pest Megyei Hírlap: A mai nap – Egy-egy millió forintos költséggel bővítik... 1961. október 6. p. 5.

Sz. E.: Házas párok előnyben. Néhány állás még betöltetlen a lakáskérdés miatt a dabasi szakorvosi rendelőben. Pest Megyei Hírlap, 1962. március 16. p. 4.

Pest Megyei Hírlap: A dabasi orvosi rendelő építkezése. (Kép, aláírással. Gábor felvétele.) 1962. május 12. p. 1.

Szokoly Endre: Vidéki orvos meg a tudomány. Pest Megyei Hírlap, 1965. január 24. p. 5. (Dr. Görgényi Ákos bemutatása.)

P. P.: Doktor úr, elkíváncozik még? Pest Megyei Hírlap, 1966. május 12. p. 1.

Fábián Miklós: Továbbképzés Dabason. Polgári Védelem, 1972. július 8. p. 3.

Fábián Miklós: Sikeres tanfolyam Dabason az egészségügyi szakszolgálatok parancsnokainak. Pest Megyei Hírlap, 1972. július 12. p. 3.

Pest Megyei Hírlap: Kőművesek a rendelőben. 1972. december 31. p. 8.

Fábián Miklós: A Dabasi járásban jól vizsgáztak az egészségügyi alegységek. Pest Megyei Hírlap, 1975. július 10. p. 5.

Szeredi László: Dabas község társadalmi tagozódása és életkörülményei a felszabadulás utáni átalakulás tükrében. In: Petri Edit - Torzsa István (szerk.): Tanulmányok a 700 éves Dabas történetéből. Második rész. Dabas, 1975. p. 301, 302, 310, 314.

Fábián Miklós: Dabas község kulturális élete 1945-1970. In: Petri Edit - Torzsa István (szerk.): Tanulmányok a 700 éves Dabas történetéből. Második rész. Dabas, 1975. p. 339.

Dr. Szokody Gyula: Dabas nagyközség műemléki jellegzetességei. In: Petri Edit - Torzsa István (szerk.): Tanulmányok a 700 éves Dabas történetéből. Második rész. Dabas, 1975. p. 354.

Nagy Tibor - Gacsályi Gábor: Protestáns lelkészek az 1848-49. szabadságharcban II. Theologiai Szemle, 1978 / 3-4. szám. pp. 99-104. (100)

Czagányi László: A Dabasi Református Egyházközség története tulajdon iratai tükrében. Dabas, 1993. p. 28, 32, 33, 41, 69, 70, 71, 74, 79, 84, 96, 116, 128.

Dabasi Szegfű: In memoriam... Dr. Szűcs István 1914-1995. 1995. május.

Kerekes László, Tapodi Katalin (szerk.): Építészeti értékek Dabason. A klasszicista kúriák múltja és jelene. Dabas, 1999. pp. 68-69. (Radimetzky kúria)

Hegedűs Károlyné: Az 1848-49-es szabadságharc emlékei Pest megyében. Leányfalu, 2002. p. 125, 128, 225, és a 105. és 180. számú képek (Veresmarthy József)

Molnár László (szerk.): A Pázmány Péter Tudományegyetem Orvostudományi Karán végzett orvostanhallgatók jegyzéke 1921-1951 - A Semmelweis Orvostudományi Egyetem Levéltárának kiadványai 3. Promóciós könyvek III. Budapest, 2006. p. 205, 341.

Czagányi László: Politikusok, honvédek, honvédtisztek. Dabasiak az 1848/49-es forradalomban és szabadságharcban. Dabas, 2008. pp. 58-59. (Veresmarthy József)

Czagányi László (szerk.): Ezer dabasi pillanat. Pressman Nyomdaipari Bt., Dabas, 2010. p. 160, 161, 414. (Családi vonatkozású fotók.)

Összeállította: Valentyik Ferenc